

LUOVAA KIRJOITTAMISTA HARRASTAVIEN
ASENTEET KIELENHUOLTOA KOHTAAN

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
12.1.2018

Laura Heikkinen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Tutkimuksen aineisto	2
2. TUTKIMUKSEN TEORIA JA METODIT	4
2.1. Kansanlingvistinen kieliasennetutkimus	4
2.2. Tutkimuksessa käytetty metodi	6
3. SUOMALAINEN KIELENHUOLTO	9
4. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI	11
4.1. Kielenhuollon määritelmä ja merkitys	11
4.2. Osgoodin asteikosta ilmenevät kielenhuoltoasenteet	18
5. PÄÄTÄNTÖ	27
LÄHTEET	30
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaihe- ja kysymykset

Standardi- eli yleiskielen kielenhuolto herättää kielestä puhuttaessa paljon tunteita. Nämä tunteet ovat usein kielteisiä, ja esimerkiksi jonkin kieliopin normin rikkominen saattaa helposti närkästyttää (Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016: 147.) Kielenhuolto ei kuitenkaan korosta nykyisin niin sanottua oikeaa kieltä, vaan kielen tarkoituksenmukaisuuden ja toiminnallisuuden tärkeyttä (Kolehmainen 2014: 18, 23). Yhä tärkeämpään asemaan nousee kielen variaatio ja se, että kieltä käytetään eri tilanteissa eri tavalla (Hiidenmaa 2003: 49, 272).

Yleiskielen variaation voi nähdä korostuvan erilaisissa luovan kirjoittamisen teksteissä: esimerkiksi proosatekstien kielenhuollolliset periaatteet saattavat olla hyvin toisenlaisia kuin virallisten asiakirjojen. Tämä herättääkin pohtimaan, millainen on luovaa tekstejä kirjoittavien suhtautuminen kielenhuoltoon. Koetaanko kielenhuolto ylipäätään osaksi luovan kirjoittamisen prosessia?

Kandidaatintutkielmassani tutkin sitä, miten luovan kirjoittamisen harrastajat suhtautuvat kielenhuoltoon. Tutkimukseni on osa kansanlingvististä asennetutkimusta. Kansanlingvistinen asennetutkimus on Suomessa ollut yleensä murteiden tutkimusta, mutta se kattaa myös laajemmin maallikoiden kielellisten asenteiden ja kielitietoisuuden tutkimuksen (Saviniemi 2015: 92). Yleiskieleen kohdistuvia asenteita on kansanlingvistikassa tutkittu aikaisemmin vain vähän (Saviniemi 2015: 54).

Aihe kiinnostaa minua oman harrastuneisuuteni takia, sillä olen kirjoittanut erilaisia luovia proosatekstejä noin kymmenen vuoden ajan. Omalla kohdallani iso osa harrastusta on tekstien julkaisu erilaisilla internetin julkaisualustoilla. Vuosien varrella olen nähnyt netin harrastelijakirjoittajayhteisöissä monenlaista suhtautumista kielenhuoltoon, oikolukemiseen ja siihen, millainen merkitys esimerkiksi oikeinkirjoitussääntöjen mukaisella kirjoitusasulla luoville teksteille on – tai onko sillä merkitystä lainkaan.

Tutkielmani tutkimusongelma on se, miten luovaa kirjoittamista harrastavat suhtautuvat kielenhuoltoon luovien tekstien kirjoittamisessa ja julkaisussa. Tarkastelen myös, onko vastaajien iällä tai sillä, kuinka kauan he ovat harrastaneet luovaa kirjoittamista, vaikutusta heidän kielenhuoltoasenteisiinsa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Miten luovaa kirjoittamista harrastavat määrittelevät kielenhuollon?
- Millaisia ovat luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoasenteet?
- Kuinka merkityksellisenä luovaa kirjoittamista harrastavat pitävät kielenhuoltoa luovassa kirjoittamisessa?

Luova kirjoittaminen käsittää useita eri tekstilajeja. Tutkielmassani tarkoitan luovalla tekstillä taideproosaa, siis erilaisia tarinoita ja novelleja. Näen kielenhuollolla olevan paikkansa myös harrastelijoiden tekemässä ja julkaisemassa taideproosassa. Tutkimukseni hypoteesi on, että luovaa kirjoittamista harrastavien asennoituminen kielenhuoltoon on suhteellisen myönteinen, ja kielenhuolto on merkityksellinen osa luovaa kirjoittamista.

1.2. Tutkimukseni aineisto

Olen kerännyt kandidaatintutkielmassani käyttämäni aineiston sähköisen kyselylomakkeen avulla marraskuussa 2017 ja kohdistanut sen Finfanfun-foorumin käyttäjille. Finfanfun on kirjoitusfoorumi, joka sisältää monipuolisesti erilaisia harrastelijakirjoittajien julkaisemia tekstejä kuten novelleja, runoja ja fanifiktioita. Fanifiktio on fiktiivinen teksti, joka pohjautuu toisiin, ihailun kohteena oleviin teksteihin, elokuvaan, tv-sarjoihin tms. (KS 2017 s. v. *fanifiktio*). En ole tehnyt eroa fanifiktion ja niin sanottujen originaalitekstien välillä, sillä molemmissa on tutkielmani kannalta kyse luovasta kirjoittamisesta.

Internetissä on useita harrastelijakirjoittajille tarkoitettuja julkaisualustoja. Keräsin aineiston Finfanfunista, koska se on foorumina aktiivinen, ja käyttäjäryhmään kuuluu monipuolisesti eri-ikäisiä ihmisiä. Olen itse Finfanfunin käyttäjä ja osa sen kirjoittajayhteisöstä. Foorumin ohjeistuksissa kehoitetaan lisäksi panostamaan julkaistavan tekstin oikolukuun esimerkiksi hankkimalla sille beta eli oikolukija (Finfanfun 9.10.2017). Kie-

lenhuolto nousee siis esille foorumilla tekstien julkaisun yhteydessä ja foorumin ylläpitäjät suosittelevat sitä.

Kyselyyni vastasi nimettömänä kaiken kaikkiaan 37 Finfanfunin käyttäjää. Hylkäsin analyysivaiheessa yhden kyselylomakkeen sen perusteella, ettei vastaaja ollut merkinnyt ikäänsä tarkasti vuosina. Analyysissa käyttämäni vastausten lopullinen määrä on näin ollen 36. Viitatessani analyysivaiheessa vastaajiin käytän heistä koodeja, kuten N1 eli nainen 1 sen perusteella, että kyseessä on ensimmäisenä kyselyyn vastannut naispuolinen vastaaja.

Vastanneista 34 on naisia, kaksi muunsukupuolisia ja yksi mies. Ikäjakauma on laaja, alle 20-vuotiaista yli 40-vuotiaisiin. 22 prosenttia vastaajista kuuluu 16–20-vuotiaisiin, 44 prosenttia 21–25-vuotiaisiin, 19 prosenttia 26–30-vuotiaisiin ja 14 prosenttia 31-vuotiaisiin tai sitä vanhempiin.

Jaottelin vastaajat iän lisäksi myös sen perusteella, kuinka kauan he ovat harrastaneet luovaa kirjoittamista. Vastaajista yksi henkilö on harrastanut luovaa kirjoittamista vähemmän kuin vuoden, 4 henkilöä 1–5 vuotta, 11 henkilöä 6–10 vuotta, 10 henkilöä 11–15 vuotta ja 10 henkilöä 16 vuotta tai kauemmin. Tämä jaottelu osoittautui tosin hiukan haastavaksi, sillä en korostanut kyselyssä, että vastaus tulisi antaa mahdollisimman tarkasti vuosina. Nyt joissakin vastauksissa todettiin esimerkiksi ”ala-asteikäisestä lähtien”, jolloin jouduin arvioimaan vuosimäärän itse vastaajan iän perusteella. Tällaisia tapauksia oli kuitenkin vain muutama, ja kaikissa tapauksissa vuosimäärän pystyi määrittelemään ryhmittelyäni varten.

Kyselyssäni kysyin taustatietona, mistä vastaajien kielenhuoltotiedot ovat peräisin, ja onko heillä jonkinlaista kielitieteellistä koulutusta. Vastaajista viisi ilmoittaa, että heillä on jonkinlaista kielitieteellistä koulutusta. Otan aineistoa analysoidessani vastaajien mahdollisen kielitieteellisen taustan huomioon yksittäisten vastausten kohdalla vertaillessani, millaisia eroavaisuuksia maallikoiden ja lingvististä koulutusta saaneiden vastauksissa on.

2. TUTKIMUKSEN TEORIA JA METODIT

2.1. Kansanlingvistinen kieliassenmetutkimus

Kansanlingvistiikka (*folk linguistics*) on dialektologian ja sosiolingvistiikan välimaastoon syntynyt tutkimussuuntaus, joka tarkastelee maallikoiden käsityksiä kielestä sekä heidän kielellisiä asenteitaan. Maallikolla tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilöä, jolla ei ole kielitieteellistä koulutusta. (Mielikäinen & Palander 2014: 11.) Omassa tutkielmassani tutkin luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoasenteita. Koska osalla informanteista on kielitieteellistä koulutusta ja osalla ei, pidän heitä *semimaallikkoina*.

Kansanlingvistinen tutkimussuuntaus alkoi kehittyä 1980-luvulla Yhdysvalloissa, jossa ryhdyttiin tutkimaan maallikoiden kieltä koskevia havaintoja, metakieltä ja asenteita. Suuntauksen varhaisempia esikuvia olivat Hollannissa 1930–1940-luvuilla ja Japanissa 1950-luvulla toteutetut kyselyt tavallisten ihmisten murrekäsityksistä. Kansanlingvistiikan uranuurtaja on Dennis Preston, jonka ensimmäiset alan tutkimukset käsitelivät yhdysvaltalaisien informanttien asuinpaikan vaikutuksia murrekäsityksiin. (Mielikäinen & Palander 2014: 17.)

Kansanlingvistiikka on laajentunut alkuaikojen murrekäsitysten tutkimisesta yleisempään kielitietoisuustutkimukseen (Mielikäinen & Palander 2014: 17). Suomessa kansanlingvistiikan pääpaino on kansandialektologialla, mutta se kattaa myös laajemmin maallikoiden kielellisten asenteiden ja kielitietoisuuden tutkimuksen. Tämän vuoksi kansanlingvistiikka koskee myös yleis- eli standardikielen tutkimusta. (Saviniemi 2015: 92.) Koska tutkielmani koskee yleiskieleen liittyviä asenteita, se osa tätä kansanlingvistiikan aluetta.

Puhetta kielestä kutsutaan kansanlingvistiikassa *metakieleksi*. *Metakieli 1* eli ensimmäisen tason metakieli tarkoittaa tapaa, jolla maallikot puhuvat kielestä. *Metakieli 2* eli toisen tason metakieli taas merkitsee sitä, millaisia käsityksiä ja asenteita erilaisilla ihmis-yhteisöillä on kielestä. (Niedzielski & Preston 2000: 302, 308.) Mielikäinen ja Palander määrittelevät, että toisen tason metakieli sisältää kieleen vaikuttavat yhteisölliset ja kulttuurilliset seikat, jolloin ei puhuta enää kielestä, vaan sen käyttäjistä, arvoista ja muista kielenulkoisista ilmiöistä. (Mielikäinen & Palander 2014: 26.) Lisäksi metakielestä voi

määritellä myös kolmannen, piileviä ideologioita ja presuppositioita sisältävän tason. Kolmatta tasoa on mahdollista tarkastella esimerkiksi sisältölähtöisen diskurssianalyysin kautta. (Kunnas 2015: 605, 606.)

Mielikäinen ja Palander jakavat metakielen suomalaisessa tutkimuksessa kolmeen päätyyppiin: jäljittelyyn, terminomaisiin nimityksiin ja sanalliseen kuvailuun. Näistä selvimmän metakielisiä ovat heidän mukaansa terminomaiset nimitykset. (Mielikäinen & Palander 2014: 26, 27.) Tässä tutkielmassa tarkastelen kuitenkin etenkin sanallista kuvailua ja sitä, millaista ensimmäisen tason metakieltä luovan kirjoittamisen harrastajat käyttävät puhuessaan kielenhuollosta ja yleiskielestä luovan kirjoittamisen yhteydessä. Saviniemi huomauttaa, että esimerkiksi kielenhuollon tärkeydestä puhuminen on osittain metakieltä (Saviniemi 2015: 96).

Kansanlingvistikalla tutkimuksella on vahva yhteys asennetutkimukseen (Mielikäinen & Palander 2014: 19). Kielentutkimuksessa asenne on määritelty terminä melko väljästi (Mielikäinen & Palander 2002: 88). Yleisesti ottaen *asenne* voidaan määritellä ihmisten sisäiseksi tilaksi, jonka on aiheuttanut jokin ärsyke ja joka voi myöhemmin ohjata heidän käyttäytymistään (Kalaja 1999: 47). Mielikäinen ja Palander toteavat, että asenteet eivät ole synnynnäisiä vaan opittuja. Kielenkäyttöön liittyvät mallit, arvot ja asenteet omaksutaan usealta taholta, kuten koulusta ja työympäristöstä. (Mielikäinen & Palander 2014: 17.)

Kieliasenne on suhtautumistapa, joka ihmisillä on eri kielimuotoja, kielenpiirteitä tai näiden käyttäjiä kohtaan (Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016: 27). Käytössä on myös termi *kielikäsitys (language regard)*, joka käsittää maallikoiden kaikenlaiset näkemykset kielestä ja sen käytöstä, kielen rakenteesta, eroavaisuuksista, historiasta ja statuksesta. Kielikäsitteeseen ei terminä sisälly kielen arvottamista, joka on asenteen tärkeä ominaisuus. (Preston 2011: 10.) Tässä tutkielmassa tutkin kielikäsitteksen sijasta nimenomaan kieliasenteita.

Kansanlingvististä asennetutkimusta on tehty Suomessa melko paljon, mutta se on koskenut lähinnä puhuttua kieltä ja etenkin maallikoiden murrekäsitteitä. Kansanlingvististä tutkimusta standardikielestä ei ole juuri tehty. (Saviniemi 2015: 54.) Maija Saviniemi on tutkinut väitöskirjassaan ”On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivir-

heitä. Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit” toimitushenkilökunnan kielenhuollollisia tietoja, käytänteitä ja diskursseja. Tutkielmassani tarkastelun kohteena ovat luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoasenteet. Määrittelen ne Saviniemen tekemän määritelmän mukaisesti suomalaisten opituiksi taipumukseksi ajatella, tuntea ja käyttäytyä erityisellä tavalla suomen kielen standardia ja sen huoltoa kohtaan (Saviniemi 2015: 27).

2.2. Tutkimuksessa käytetty metodi

Kansanlingvistinen asennetutkimus eroaa esimerkiksi sosiaalipsykologisesta kieliasennetutkimuksesta siinä, että se tutkii kieltä koskevia avoimia kommentteja ja reaktioita tiedostamattomien prosessien eli todellisten asenteiden sijaan. Tämä tapahtuu suorilla asennetutkimusmenetelmillä, joissa vastaajilta kysytään suoraan heidän kieliasenteitaan esimerkiksi haastattelujen, lomakekyselyjen tai avointen kysymysten muodossa. (Saviniemi 2015: 97 ja siinä mainitut lähteet.) Omassa tutkielmassani käytän lomakekyselyä, jossa kysytään vastaajien kielenhuoltoon kohdistuvista asenteista avointen ja suljettujen kysymysten kautta.

Lomakekyselyni koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa kysytään vastaajien taustatietojen lisäksi muun muassa sitä, miten he määrittelevät kielenhuollon. Kaikki ensimmäisen osion kysymykset eivät ole suoraan yhteydessä asennetutkimukseen, ja sen vuoksi rajaan ison osan niistä pois. Tässä tutkielmassa tarkastelen kysymyksiä 3, 5 ja 6, eli miten vastaajat määrittelevät kielenhuollon, kuinka tärkeänä vastaajat pitävät kielenhuoltoa luovan kirjoittamisen teksteissä ja niiden julkaisuissa: erittäin, melko tai ei kovin tärkeänä, ja miksi.

Kansanlingvistisen asennetutkimuksen näkökulmasta kielenhuollon tärkeyden mittaaminen on ensimmäisen osion keskeisin kohta. Pyydän vastaajia perustelemaan vastauksensa avoimella miksi?-kysymyksellä ja analysoin siitä saaduista vastauksista, millaista ensimmäisen tason metakieltä luovan kirjoittamisen harrastajat kielenhuollosta ja yleiskielestä ja kielenhuollosta käyttävät. Metakieltä voivat olla esimerkiksi erilaiset affektiiviset, nimeävät ja kuvailevat ilmaukset, jotka kertovat subjektiivisesta asennoitu-

misesta. Tällaisia ilmauksia ovat kielestä puhuttaessa esimerkiksi jonkin kielen piirteen *inhoaminen* tai *ihailu*. (Mielikäinen & Palander 2014: 27.)

Kyselyni toisessa osiossa käytän Osgoodin asteikkoa, jonka kaltaisia testejä ja arviointiasteikkoja hyödynnetään usein kansanlingvistiikassa. Toinen vastaavanlainen asteikko on Likertin asteikko, jossa vastaaja valitsee annetuista väittämistä vaihtoehdon, joka on lähinnä hänen omaa mielipidettään. Osgoodin semanttisella differentiaaliasteikolla vastaaja valitsee itselleen sopivimman vaihtoehdon porrastetusta jatkumosta, jonka ääripäät ovat toistensa vastakohtia. (Mielikäinen & Palander 2014: 23.) Osgoodin asteikolla voidaan mitata esimerkiksi kielimuodon tai kielenpiirteiden affektia, vahvuutta tai aktiivisuutta (Mielikäinen & Palander 2002: 89). Vastakohtina voivat olla esimerkiksi *kaunis* ja *ruma*.

Vastakohtaisina väittäminä kyselyni Osgoodin asteikossa ovat esimerkiksi *kielenhuolto on minulle työkalu* tai *tärkeä osa itseilmaisua* (ks. liite 1, osa 2). Väittämien taustalla ovat Maija Saviniemen väitöskirjassaan esittelemät kielenhuoltodiskurssit: laatudiskurssi, vuorovaikutusdiskurssi, välinediskurssi, vastuudiskurssi ja tunnediskurssi (Saviniemi 2015: 239). Vastaajan tulee valita hänen omaa mielipidettään lähinnä oleva vaihtoehto. Olen pisteyttänyt jatkumon vaihtoehdot yhdestä viiteen. Analyysiosiossa lasken pisteytysten yleisen keskiarvon ja tarkastelen, mitä asteikon tulokset kertovat luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoon kohdistuvista asenteista: asennoituvatko vastaajat asteikon keskiarvon perusteella kielenhuoltoon esimerkiksi työkaluna, vai onko se enemmänkin osa heidän itseilmaisuaan.

Saviniemen keräämässä aineistossa aktivoituu edellä mainittujen diskurssien lisäksi myös vaalimisdiskurssi, jonka jätin kuitenkin kyselystäni pois. Se olisi johdatellut suoralla menetelmällä vastaajia miettimään asennoitumistaan kieliasenteeseen, joka heijastelee hyvin vanhanaikaista näkemystä katoavasta ja puhtaana pidettävästä suomen kielestä (ks. luku 3). Tarkastelen mahdollista vaalimisasennoitumista sen sijaan epäsuorasti.

Asteikon täyttämisen lisäksi pyydän vastaajia myös perustelemaan valintansa miksi?-kysymyksellä. Analysoin jokaisen asteikon miksi?-kysymyksistä saatuja vastauksia sen

perusteella, millaisia metakielisiä ilmauksia niistä löytyy, ja vertailen niitä asteikon tuloksiin.

3. SUOMALAINEN KIELENHUOLTO

Kielitoimiston sanakirjan mukaan termi *kielenhuolto* tarkoittaa 'kielen järjestelmän ja kielenkäytön ohjailua suosituksin' (KS 2017 *kielenhuolto*). Sitä on käytetty Suomessa kielenohjailutoimista puhuttaessa jo 1950-luvulta lähtien. Kielenhuoltoa edelsi termi oikeakielisyys, jossa näkyy 1900-luvun puoliväliin saakka vallalla ollut kieliopillis-puristinen näkemys hyvästä, oikeasta ja puhtaasta ideaalikielestä. (Kolehmainen 2014: 18, 23.)

Kielenhuolto-termin vakiintumisessa voikin nähdä suomalaisessa kielenohjailussa tapahtuneen aatteellisen murroksen. Oikean ja puhtaan kielen vaalimisen sijasta kielenohjailu alkoi korostaa selvemmin kielen tarkoituksenmukaisuuden ja toiminnallisuuden tärkeyttä. (Kolehmainen 2014: 23.) Kirjakielen vakiinnuttamisen aikaan käydyt kieli-keskustelut ovat kuitenkin vaikuttaneet siihen, miten suomen kielestä puhutaan vielä tänäkin päivänä (Piippo, Vaattovaara & Voutilainen. 2016: 48).

Kielenhuolto perustuu suurelta osin kielenkäytön normeihin eli sääntöihin, ohjeisiin ja suosituksiin, joiden perusteella arvioidaan, onko jokin ilmaus yleiskielessä hyväksyttävä tai kartettava. Kielenohjailussa ja -huollossa normeilla tarkoitetaan nimenomaan kodifioituja normeja, eli ne on koottu kielioppeihin ja -oppaisiin sekä sanakirjoihin. (Kolehmainen 2014: 19–20.)

Nykyisin kielenhuollon tehtävät voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: kielen rakenteen huoltoon, tekstien huoltoon ja opetukseen sekä kielen aseman tarkasteluun ja siihen vaikuttamiseen (Hiidenmaa 2003: 273). Sari Maamies on tiivistänyt, että kielenhuollon pyrkimyksenä on saada kielenkäyttäjille kehittyvä ja käyttäjiä hyvin palveleva standardi- eli yleiskieli (Maamies 2002: 2).

Kun maallikolta kysytään kielenhuollon määritelmää, siinä esiintyy kolme elementtiä: on olemassa hyvä tai oikea kieli, joku antaa ohjeita, ja nämä ohjeet koskevat yksittäisiä sanoja tai rakenteita. Ihmisten käsitykset siitä, mikä on hyvää kieltä, vaihtelee, ja eri kriteereitä sovelletaan eri tilanteisiin. (Hiidenmaa 2003: 267.)

Kaikki kielenhuolto ei ole nykyisin pelkästään ohjeiden antamista, kielen säätelyä eikä varieteettien määrittämistä, vaan yhä enemmän analyyttistä esiintymisympäristöjen erittelyä ja selittämistä. Kieltä analysoidaan ilman, että sitä arvotetaan. Kielen variaatio nousee näin tärkeään asemaan, kuten myös se, miten kieltä käytetään eri tehtävissä. (Hiidenmaa 2003: 49, 272).

Variaation merkitys onkin mielestäni tärkeä, kun tarkastellaan luovissa teksteissä käytettävää kieltä, joka voi tarkoituksellisesti rikkoa yleiskielen normeja. Pirjo Hiidenmaa huomauttaa, ettei nykyisin ole yhtä kirjakielistä standardia, vaan lukuisa joukko erilaisia kirjoitustapoja. Selvimmin erilaisia kirjoitusotustapoja käyttävät hänen mukaansa kaunokirjailijat ja lehtien toimittajat. (Hiidenmaa 2003: 259). Huomio on olennainen myös harrastelijakirjoittajien käyttämän kielen tapauksessa etenkin silloin, kun kyse on luovasta kirjoittamisesta.

4. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

4.1. Kielenhuollon määritelmä ja kielenhuollon merkitys

Tarkastelen tässä väliluvussa sitä, millä tavoin kyselyyn vastanneet luovan kirjoittamisen harrastajat määrittelevät kielenhuollon (ks. kyselyn ensimmäisen osan kysymys 3), ja kuinka tärkeänä vastaajat pitävät kielenhuoltoa luovan kirjoittamisen teksteissä ja niiden julkaisuissa (kysymys 5). Kielenhuollon merkitystä koskevan aineiston yhteydessä analysoin ennen kaikkea avoimella miksi?-kysymyksellä saatuja vastauksia (kysymys 6).

Miten määrittelisit kielenhuollon? -kysymykseen vastataan hyvin monenlaisilla kielenhuollon määritelmillä. Kaikki kyselyyn vastanneet määrittelevät kielenhuollon ainakin jollain tavalla, vaikka muutama vastaaja ilmaisee olevansa epävarma siitä, mitä termillä tarkoitetaan. Määritelmän tarkkuudessa ja laajuudessa on myös eroja. Osa vastaajista kuvaa termin lyhyesti parilla sanalla (esimerkit 1 ja 2), kun taas toiset määrittelevät kielenhuollon yksityiskohtaisemmin, kuten esimerkissä 3. Esimerkin 1 vastaaja näkee kielenhuollon yksinkertaisesti kielioppia koskevana kokonaisuutena. Esimerkissä 3 kielenhuollon katsotaan puolestaan myönteisesti *varmistavan* ja *parantavan* kielen luettavuutta ja sujuvuutta.

(1) *Kielioppia.* (N1)

(2) *Välimerkit, lauserakenne ja selkeä ilmaisu.* (N31)

(3) *Kielenhuolto on kielen luettavuuden, sujuvuuden ja oikeellisuuden varmistamiseksi ja parantamiseksi tehtävää huoltoa, esimerkiksi oikeinkirjoituksen ja tekstin viittaussuhteiden tarkistamista.* (N16)

Yleisintä on, että vastaajat määrittelevät kielenhuollon liittyvän jollain tapaa oikeinkirjoitukseen ja kielioppiin: nämä ilmaukset esiintyvät jossain muodossa lähes jokaisessa vastauksessa. Mikäli kieliopista ja oikeinkirjoituksesta annetaan joitain esimerkkejä, tällaisiksi nimettiin useimmiten lauserakenteet ja välimerkit. Kaiken kaikkiaan ilmiötä kuvataan kuitenkin hyvin yleisesti kielen rakenteen tasolla. On yleistä, että maallikot kokevat kielenhuollon ja sen ohjeiden koskevan yksittäisiä sanoja tai rakenteita (Maamies 2002: 267).

Kielen rakenteeseen liittyvien yksityiskohtien lisäksi 12 vastaajaa puhuu kuitenkin myös teksteistä ja niiden huoltamisesta. Havainto on linjassa Maija Saviniemen väitöskirjan aineiston analyysin kanssa, sillä myös hänen aineistonsa semimaallikkoinformantit puhuivat teksteistä (Saviniemi 2014: 211) Esimerkin 4 vastaaja käyttää kieltomuotoa ilmaistakseen, että toisin kuin ehkä yleensä ajatellaan, kielenhuolto koskee muutakin kuin kielioppia ja kielioppivirheitä: yhtenä esimerkkinä hän ottaa esiin juuri tekstien huoltamisen. Se onkin nykyisin yksi kielenhuollon tehtävistä (Hiidenmaa 2003: 273). Hiidenmaa huomauttaa, että kielipuhe on nykyisin monipuolistunut koskemaan muutakin kuin kieltä ja kielioppia (Hiidenmaa 2003: 13), mikä näkyy myös omassa aineistossani tekstien mainitsemisena.

(4) Kielenhuollossa ei ole kyse ainoastaan kieliopista tai kielioppivirheistä, vaan tekstin saattamisesta lukijalle soveltuvaan muotoon. Kielenhuollon jäljiltä teksti on selkeälukuista ja ymmärrettävää. (N21)

Esimerkin 4 lisäksi monessa muussakin vastauksessa nousee esille se, että kielenhuolto tekee kielestä tai tekstistä *selkeämpää, sujuvampaa, ymmärrettävämpää tai helppolukuisempaa*. Nämä metakieliset ilmaukset osoittavat, että iso osa kyselyyn vastanneista näkee kielenhuollon välineenä tekstin luettavuuden parantamiseksi. Tällainen ajattelu on niin ikään linjassa kielenhuollon nykyisen määritelmän ja tehtävien kanssa.

Oikeinkirjoituksen, kieliopin ja tekstinhuollon lisäksi muutamassa yksittäisessä vastauksessa mainitaan myös muita kielenhuollon tehtäviä, kuten nimistön huolto ja yleisesti kielipolitiikka. Kielipolitiikan maininnut vastaaja on suomen kielen opiskelija. Vastaajien käsitys siitä, mihin kielenhuolto kohdistuu, keskittyy kaiken kaikkiaan yleisesti kieliopin ja tekstin tasolle.

Mielikäinen ja Palander toteavat, että maallikot puhuvat arkisessa kielenkäytössä normimukaisesta kielestä yleensä kirjakielenä (Mielikäinen & Palander 2002: 89). Tämä käsite esiintyy koko aineistossani kuitenkin vain kaksi kertaa, kielenhuoltoa määriteltäessä ei kertaakaan. Samankaltaisen havainnon tekee myös Maija Saviniemi omasta aineistostaan (Saviniemi 2015: 211, 212), sillä hänen toimittajainformanttinsa eivät mainitse lainkaan kirjakieltä. Fennistiikan käsitteistöä oleva termi yleiskieli esiintyy aineistossani muutamassa yksittäisessä vastauksessa. Yhdellä yleiskielen maininneista on kielitieteellistä koulutusta. Useimmiten puhutaan *kielestä, suomesta* tai *suomen kielestä*.

Vaikuttaa siis siltä, että arkisessa kielenkäytössä ei ole enää niin yleistä puhua norminmukaisesta kielestä kirjakielenä.

Hiidenmaa (2003: 18) huomauttaa, että kielen arviointi ja arvottaminen ovat olennainen osa kielenkäyttöä. Kuten kolmannessa luvussa tuodaan ilmi, maallikot toteavat kielenhuollon määritelmää kysyttäessä usein etenkin sen, että on olemassa hyvää tai oikeaa kieltä. Kyselyni miten määrittelisit kielenhuollon? -kysymyksen vastauksissa yleisempää on, että kielenhuollon katsotaan tekevän kielestä esimerkiksi selkeämpää eikä siihen liittynyt suoraan kielen arvottamista. Kielenhuollon ei siis katsota tekevän kielestä varsinaisesti hyvää. On kuitenkin myös muutamia vastauksia, joissa kielenhuolto määritellään esimerkiksi oikeakielisyydeksi, kuten esimerkin 5 tapauksessa.

(5) *Oikeakielisyyden opiskelua, eli kielen sääntöjen opettamista, kuten virke- ja lauserakenteiden ja oikeinkirjoituksen opettelu.* (N25)

Historiallinen oikeakielisyyden käsite on siis yhä nähtävissä, kun tarkastellaan maallikoiden käsityksiä kielenhuollosta: on olemassa jonkinlainen oikea ideaalikieli, jota ohjaillaan säännöin (Kolehmainen 2014: 18, 23). Oikeakielisyyden maininneiden määrä ei kuitenkaan ole aineistossani erityisen suuri, sillä käsitettä käyttää kyselyn eri osissa kaiken kaikkiaan neljä vastaajaa. Yksikään oikeakielisyyden maininneista ei ole alle 20-vuotias. Tämä saattaa heijastella sitä, miten kielenhuollon opettaminen on muuttunut esimerkiksi peruskoulussa vuosien varrella, sillä kielenkäyttöön liittyvät mallit ja asenteet omaksutaan muun muassa koulusta (Mielikäinen & Palander 2014: 17). Onkin merkittävää, millä tavoin koulussa opetetaan kielenhuollon sisällöistä (Saviniemi 2014: 280).

Kielenhuoltoa määritellessä vastaajat asennoituvat siihen pääasiallisesti siitä lähtökohdasta, millä tavoin kielenhuolto edistää kielen tai tekstin luettavuutta. Vastauksissa korostuukin yleisesti, mitä hyötyä kielenhuollosta on tekstin lukijalle. Iso osa vastaajista näkee kielenhuollon tältä osin työkaluna: kielenhuolto on apuväline, joka vaikuttaa myönteisesti lukukokemukseen.

Yksittäisissä vastauksissa nostetaan esille kielenhuollon suhde luoviin teksteihin siitä näkökulmasta, että se saattaa rajoittaa luovuutta, kuten esimerkeissä 6 ja 7. Molemmissa esimerkeissä kielenhuoltoa kuvataan adjektiivilla *tarkka*, mikä saattaa tässä yhteydessä

viitata siihen, kielenhuolto koetaan liian ehdottomana (KS 2017 s. v. *tarkka*). Esimerkki 7 on muuhun aineistoon verrattuna siinä mielessä poikkeuksellinen, että vastaajan asennoituminen kielenhuoltoon on selkeästi negatiivinen. Tätä ilmaisee etenkin affektiivinen verbivalinta *tappaa*, joka voi kuvailevassa käytössä merkitä jonkin lopettamista, tukahduttamista tai näännyttämistä (KS 2017: s. v. *tappaa*).

(6) *Kielenhuolto on tekstien huoltamista kielioppisääntöjen sekä yleisesti ottaen toimivien rakenteiden mukaiseksi. En kuitenkaan tahtoisi kielenhuollon olevan liian tarkkaa, sillä esimerkiksi puhekieliset rakenteet ovat mielestäni toisinaan hyviä.* (N30)

(7) *(Kielenhuolto on) jotakin, joka kuulostaa tarkalta ja jäykältä ja tappaa luovuuden.* (N23)

Pyydän kyselyyn vastanneita määrittelemään, kuinka tärkeänä he pitävät kielenhuoltoa luovan kirjoittamisen teksteissä ja niiden julkaisuissa: erittäin tärkeänä, melko tärkeänä tai ei kovin tärkeänä. 20 henkilöä pitää kielenhuoltoa luovan kirjoittamisen teksteissä ja niiden julkaisussa erittäin tärkeänä ja 16 melko tärkeänä. Kukaan vastanneista ei ole sitä mieltä, ettei kielenhuolto ole kovin tärkeää luovan kirjoittamisen teksteissä ja niiden julkaisussa.

Kielenhuolto on siis tämän perusteella tärkeää, ja sitä kautta merkityksellistä, luovaa kirjoittamista harrastaville. Toisaalta on otettava huomioon, että ne vastaajat, jotka kokevat olevansa epävarmoja kielenhuollon määritelmästä, vastaavat kaikki kielenhuollon olevan erittäin tärkeää. Kielenhuolto koetaan siis erittäin tärkeäksi, vaikka ei olla täysin varmoja, mitä se tarkoittaa.

16–20-vuotiaiden ryhmään kuuluu kahdeksan vastaajaa, joista puolet pitää kielenhuoltoa erittäin tärkeänä ja puolet melko tärkeänä. 21–25-vuotiaiden ryhmässä kielenhuollon katsotaan olevan hiukan tärkeämpi, sillä 10 vastaa sen olevan erittäin tärkeää ja kuusi melko tärkeää. 26–30-vuotiaista taas viisi valitsee vaihtoehdon erittäin tärkeä ja kaksi melko tärkeä. Yli 31-vuotiaista kielioppia pitää erittäin tärkeänä yksi henkilö ja melko tärkeänä 4. Taulukossa 1 esitän eri ikäryhmien väliset erot.

TAULUKKO 1. Eri ikäryhmien väliset erot.

Kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa	16–20-vuotiaat	21–25-vuotiaat	26–30-vuotiaat	31-vuotiaat tai vanhemmat
erittäin tärkeää	4	10	5	1
melko tärkeää	4	6	2	4

Jaottelen vastaukset myös sen perusteella, kuinka pitkään vastaajat ovat harrastaneet luovaa kirjoittamista. Vähemmän kuin vuoden luovaa kirjoittamista harrastaneen mielestä kielenhuolto on erittäin tärkeää. 1–5 vuotta harrastaneista kolme pitää kielenhuoltoa erittäin tärkeänä ja yksi melko tärkeänä. 6–10 vuotta harrastaneista kuusi valitsee erittäin tärkeä ja viisi melko tärkeä, ja 11–16 vuotta harrastaneista neljä valitsee erittäin tärkeä ja kuusi melko tärkeä. 16 vuotta tai kauemmin luovaa kirjoittamista harrastaneista kuusi vastaa erittäin tärkeä ja neljä melko tärkeä. Esitän erot taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Luovaa kirjoittamista harrastamisen vuosimääräiset erot.

Kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa	vähemmän kuin vuoden	1–5 vuotta	6–10 vuotta	11–16 vuotta	16 vuotta tai kauemmin
erittäin tärkeää	1	3	6	4	6
melko tärkeää	-	1	5	6	4

Vastaajien iän tai heidän luovan kirjoittamisen harrastuneisuutensa vuosimäärän perusteella on tästä aineistosta vaikea tehdä yleistäviä johtopäätöksiä. Eroavaisuudet eri ryhmien välillä ovat melko pieniä ja vaikuttavat sattumanvaraisilta: suoralta kädeltä ei voi esimerkiksi sanoa, että muutaman vuoden kirjoittamista harrastaneiden suhtautuminen kielenhuoltoon olisi merkittävästi erilainen kuin yli 11 vuotta harrastaneiden. Sama koskee myös eri ikäryhmiä. Saattaa olla, että iällä tai harrastuneisuuden kestolla ei ole juuri merkitystä siinä, miten kielenhuoltoon asennoidutaan.

Kielenhuollon tärkeyden määrittelyn yhteydessä pyydän vastaajia myös perustelemaan valintansa. Vastauksissa painotetaan jälleen paljon kielenhuollon merkitystä lukukokemuksen kannalta: niissä todetaan muun muassa, että kielenhuolto on tärkeää luovia tekstejä kirjoittaessa, koska *tekstin sujuvuus* tekee lukukokemuksesta lukijalle *selkeäm-*

män. Vastauksissa korostuukin näin jo kielenhuollon määritelmän kohdalla esille nousut viestinnällisyyden merkitys ja sen tuoma hyöty (esimerkit 8 ja 9) nimenomaan lukijan näkökulmasta. Vastaajat asennoituvat kielenhuoltoon siis jälleen siten, että se on heille väline tai työkalu tekstin parantamiseksi lukijalle.

(8) *Kielenhuolto tekee tekstistä parhaimmillaan **helppolukuisemman, yksiselitteisemmän ja selkeämmän**. Lukijan on helpompi lähestyä tekstiä, jonka kieleen on kiinnitetty huomiota, ja hyvin huolitellun tekstin oleellinen sisältö välittyy lukijalle paremmin.* (N16)

(9) *Kun kielenhuolto on kohdallaan, teksti on **helppolukuisempaa, viimeistellympi ja kaikin puolin miellyttävämpi ja vakavasti otettavampi kokonaisuus**.* (N14)

Kielenhuollon merkityksestä puhuttaessa esille nousee muutamassa vastauksessa myös se, että luovat tekstit voivat tarkoituksellisesti rikkoa kieliopillisia normeja. Huomionarvoista on, että tätä käytetään perusteluna sekä silloin, kun vastaaja on valinnut kielenhuollon olevan luovan kirjoittamisen teksteissä ja julkaisuissa erittäin tärkeää (esimerkki 10), että melko tärkeää (esimerkki 11 ja 12). Esimerkin 11 vastauksessa huomioidaan nimenomaan tekstien variaation merkitys. Vastaaja ei kuitenkaan vaikuta näkevän variaatiota ainakaan täysin osana kielenhuoltoa, sillä hänen mielestään kielenhuolto on tämän takia luovassa kirjoittamisessa melko tärkeää, ei erittäin tärkeää.

(10) *Pidän tärkeimpänä luovuutta, sääntöjen rikkomista ja riskejä, mutta **voidaksesi rikkoa sääntöjä sinun tulee tuntea säännöt**.* (N33)

(11) *Tekstin ymmärrettävyys ja luettavuus ovat tärkeitä, mutta mielestäni **luovassa kirjoittamisessa voi myös esim. venyttää oikeinkirjoitussääntöjä tai käyttää niiden rikkomista tehokeinona**.* (N22)

(12) *Kielenhuolto tarkoittaa minulle pääasiallisesti virheellisyyksien poistamista, ja eihän kukaan nyt halua virheitä vilisevää tekstiä lukea. **Toisinaan kieliopin normeista on kuitenkin mielestäni luovan tekstin kohdalla sallittua poiketa**.* (N30)

Miksi?-kysymyksen vastausten sävy on huomattavasti affektiivisempi kuin kielenhuollon määritelmää kysyttäessä, ja monesta vastauksesta erottuu maallikoille tyypillinen, subjektiivista asennoitumista ilmaiseva metakieli (Mielikäinen & Palander 2014: 28). Tämä toistuu myös muissa kyselyn kohdissa, joissa pyydettiin perusteluja avoimella miksi?-kysymyksellä. Kieliopiltaan huoliteltua kieltä nimitetään esimerkiksi *kauniiksi* ja *hyväksi*, kun taas kieliopiltaan jollain tapaa puutteellista tekstiä saatetaan todeta olevan *inhottavaa* tai *turhauttavaa* lukea. Puutteellinen kielenhuolto saattaa vastaajien mielestä

vaikuttaa myös esimerkiksi tekstin uskottavuuteen, kun taas kielenhuollollisesti viimeistely teksti tekee siitä laadukkaamman (esimerkki 13). Esimerkissä 13 vastaaja käyttää *takaa*-verbiä, joka viittaa siihen, että kielenhuolto nimenomaan turvaa tekstin laadun (KS 2017 s. v. *takaa*).

(13) **Kielenhuolto takaa tekstin laadun. Laadukas teksti on selkeää ja lähes virheetöntä.** *Kielenhuollon avulla lukija pystytään siirtämään maailmaan, jossa hän voi huoletta prosessoida lukemaansa.* (N21)

Vaikka kysymyksenasettelu kehottaa vastaajia pohtimaan kielenhuollon merkitystä nimenomaan luovan kirjoittamisen kannalta, osa perustelee vastauksensa myös laajemmasta näkökulmasta. Kielenhuoltoon liitetään esimerkiksi velvollisuus (esimerkki 14) tai vastuu suomen kielestä ja sen säilymisestä (esimerkit 15 ja 16). Esimerkissä 15 puhutaan *tason säilymisestä*, mikä antaa ymmärtää, että suomen kielen tilanne on tällä hetkellä vastaajan mielestä hyvä. Esimerkissä 16 puolestaan viitataan suomeen *harvinaisena kielenä*, siis jonakin, mitä pitää suojella. Suomen kielen vaaliminen tulee näin vastauksista epäsuorasti esille.

Esimerkistä 16 näkyy lisäksi se, harrastusmuotoisessa luovassa kirjoittamisessa kielenhuoltoa ei välttämättä nähdä niin merkittävänä kuin joidenkin muiden *julkaistavien teosten* tapauksessa. Kyseisen vastaajan mielestä kielenhuolto onkin luovassa kirjoittamisessa melko tärkeää.

(14) *Jokaisen tulisi tuottaa äidinkieltään ymmärrettävästi ja edes jotenkuten oikein.* (N15)

(15) **Oikeakielisyys on tärkeää ihan suomen kielen tietyn tason säilymisen kannalta:** *jos moni ihminen kirjoittaa tietämättään tai piittaamattomuuttaan väärin tai hankalaselkoisesti, voidaan olla tilanteessa, jossa oikeaoppista suomea ei osaa pian juuri kukaan, taso laskee.* (N5)

(16) **Suomi on harvinainen kieli ja siksi on hyvä pitää kiinni myös sen kielenhuollosta,** *etenkin julkaistuissa teoksissa. Toisaalta vapaamuotoisemmissa julkaisuissa, kuten fanifiktiossa, en näe kielenhuoltoa yhtä oleelliseksi kuin esimerkiksi punaista lankaa.* (N27)

4.2. Osgoodin asteikosta ilmenevät kielenhuoltoasenteet

Tutkin Osgoodin asteikon avulla, millä tavoin vastaajat asennoituvat kielenhuoltoon luovassa kirjoittamisessa. Asteikon eri vastakohtaparit koskevat viestinnällisyyttä, luku- kokemuksen merkitystä, kielenhuoltoa työkaluna tai osana itseilmaisua, tekstin virheettömyyttä verrattuna helppolukuisuuteen, vastuuta suomen kielestä sekä sitä, liitetäänkö kielenhuoltoon tunteita. Esittelen tässä luvussa vastausten keskiarvot ja erittelen sitä, mitä asteikon tulokset ja avoimet miksi?-kysymysten vastaukset kertovat luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuollon asenteista ja käsityksistä.

Asteikon ensimmäinen vastakohtapari (asteikko a) käsittelee viestinnällisyyttä: siinä vastaajien pitää valita, onko kielenhuolto heidän mielestään luovassa kirjoittamisessa viestinnällisyyden kannalta turhaa (pisteitys 1), tärkeää (pisteitys 5) vai jotakin siltä väliltä (pisteitys 2-4). Vastausten keskiarvo on 4,3, joten valtaosa vastaajista asennoituu kielenhuoltoon niin, että se on luovassa kirjoittamisessa tärkeää viestinnällisyyden kannalta. Kukaan ei asennoitunut niin, että kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa viestinnällisyyden kannalta turhaa. Kaikki vastaukset voi nähdä taulukosta 3.

TAULUKKO 3. Viestinnällisyysasteikko.

(a) Kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa viestinnällisyyden kannalta

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo
turhaa.	0	2	1	17	16	tärkeää.	36	4,3

Viestinnällisyyden merkitystä korostava tulos tukeekin 4.1. luvussa esille nousseita huomioita. Yleisön kanssa käytävä vuorovaikutus on keskeinen kielenhuollon merkityksen perustelu myös Saviniemen aineistossa (Saviniemi 2014: 257). Vaikka harrastajafoorumilla julkaistava luova teksti ja sanomalehtiteksti ovat hyvin erilaisia tekstilajeja, molemmilla on jonkinlainen viestinnällinen tavoite.

Iso osa vastaajista, jotka pitävät kielenhuoltoa viestinnällisyyden kannalta tärkeänä (pisteitykset 4 tai 5), perustelevat valintaansa sillä, että puutteellinen kielenhuolto saattaa vaikeuttaa halutun viestin välittämistä lukijalle tai johtaa väärinymmärryksiin (esimerkit 17 ja 18). Vastauksissa toistuvat muun muassa sellaiset metakieliset ilmaukset kuin *helppolukuisuus* ja *ymmärrettävyys*. Viestinnällisyyttä haittaavia kielivirheitä ei vas-

tauksissa useinkaan eritellä, mutta jos sellaisia on, ne koskevat yleensä pilkutusta, muita välimerkkejä ja lauserakenteita sekä yleisesti kirjoitusvirheitä (esimerkki 19).

(17) *Jos se (kielenhuolto) ei ole kunnossa, en saa viestiä perille halumallani tavalla. (N3)*

(18) *Jos **tekstillä on joku viestinnällinen tavoite, niin kielenhuolto on tärkeää, oli kyseessä mikä tekstityyppi tahansa. (...) Jos luovalla tekstillä pyrkii ilmaisemaan jotain, tekstissä olevat virheet voivat johdattaa lukijaa aivan eri suuntaan kuin kirjoittaja oikeastaan ajatteli. (...). Poikkeuksen muodostaa tilanne, jossa viestinnällinen tavoite liittyy vaikka kirjoittajan tajunnanvirran kuvaamiseen autenttisesti, tai jossa luovalla kirjoittamisella ei ole mitään viestinnällistä tavoitetta (eli teksti on tarkoitettu vain pöytälaatikkoon).*** (MS1)

(19) *Ollakseen selkeä tulee osata kirjoittaa sujuvaa kieltä. **Kummalliset lausemuodot, pilkunkäyttö ja kirjoitusvirheet** voivat olla häiritseviä. (N33)*

Viestinnällisyyden tärkeydestä puhuttaessa selkeyttä ja ymmärrettävyyttä korostavien lisäksi on myös yksittäisiä vastaajia, jotka perustelevat tärkeyttä siltä kannalta, millaista tekstin ja kielen pitäisi vastaajien mielestä ylipäättään olla (esimerkit 20, 21 ja 22). Tämä ryhmä koostuu kuitenkin vain muutamista yksittäisistä vastauksista. Esimerkissä 22 kielenhuoltoon liitetään *kaiken kirjoittaminen kieliopillisesti oikein*, eli vastaaja käsittää kielenhuollon kielioppisääntöjen tarkkana noudattamisena. Toisaalta *olen ehkä vanhanaikainen* -ilmaus kertoo vastaajan epäilevän, ettei tällainen suhtautuminen ole välttämättä enää nykyaikainen, eli kielenhuolto on tältä osin muuttunut.

(20) *Ei kai kukaan halua lukea huonosti kirjoitettua tekstiä. (N26)*

(21) *Hyvää tekstiä on mukava lukea. (N17)*

(22) *Olen ehkä vanhanaikainen, mutta pidän siitä että **kaikki kirjoitetaan kieliopillisesti oikein**, olisi se sitten vain satunnainen Facebook-kommentti tai jokin muu. (N28)*

Ne kaksi vastaajaa, jotka pitävät kielenhuoltoa viestinnällisyyden kannalta enemmän turhana kuin tärkeänä (pisteitys 2), toteavat perusteluissaan muun muassa, että tekstin viesti välittyi ilman kielenhuoltoakin (esimerkki 23). Esimerkin 24 vastaajan suhtautuminen on jo kielenhuoltoa määritellessä negatiivinen, ja tämä ilmenee myös hänen muissa vastauksissaan. Vastaaja vaikuttaisi näkevän kielenhuollon joukkona ehdottomia sääntöjä, joiden rikkominen on kielenhuollon ohjeiden vastaista. Näiden sääntöjen noudattaminen puolestaan rajoittaa luovuutta, eikä kielenhuolto sen takia ole niin tärkeää luovassa kirjoittamisessa. Esimerkissä 24 nostetaan myös esille kielen ja tekstilajien

variaatio toteamalla, että kieliopin sääntöjä voi luovassa kirjoittamisessa tietoisesti rikkoakin. Vastaja ei siis näe tätä variaatiota osana kielenhuoltoa.

(23) *noo poikkeuksiakin toki on, mutta yleensä tarkoitus tulee kyllä selväksi joka tapauksessa.* (N20)

(24) *sanoma ja tekstin tunnelma on tärkeintä kuin se, onko pilkut oikeissa kohdissa ja taivutukset sun muut täysin kieliopin mukaisia. Sitä paitsi luovassa tekstissä ne voi tietoisesti rikkoakin.* (N23)

Toisella Osgoodin asteikolla (asteikko b) mitataan, onko vastaajien mielestä kielenhuolto luovassa kirjoittamisessa lukukokemuksen kannalta merkityksetöntä (pisteitys 1) vai merkityksellistä (pisteitys 5). Vastaajien asennoituminen kallistuu tässä selkeästi merkityksellisen kannalle, sillä vastausten keskiarvoksi tuli 4,6, ja peräti 25 vastaajaa valitsi, että kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa merkityksellistä lukukokemuksen kannalta. Kukaan ei tälläkään kertaa valitse toisen ääripään vaihtoehtoa. Asteikon kaikki vastaukset voi nähdä taulukosta 4.

TAULUKKO 4. Lukukokemusasteikko.

(b) Kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa lukukokemuksen kannalta

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo
merkityksetöntä.	0	1	1	9	25	merkityksellistä.	36	4,6

Lopputulokset eivät ole yllättäviä, sillä moni vastaaja on jo aiemmissa kyselyissä korostanut kielenhuoltoa lukijan lukukokemuksen kannalta tärkeänä asiana. Pisteytysten neljä ja viisi valinneiden perustelut ovatkin hyvin samanlaisia kuin viestinnällisyyden kohdalla: tekstin sujuvuutta ja selkeyttä korostavia. Moni kehottaa perusteluissa lukemaan edellisen, viestintää koskevan vastauksensa. Tämä koskee myös vastaajaa, joka on valinnut pisteytyksen kaksi (jälleen esimerkki 24). Vastaajat näkevät viestinnällisyyden ja lukukokemuksen merkityksen hyvin samankaltaisina, minkä vuoksi myös asennoituminen niihin on samankaltainen.

Se, millaisella metakielellä esimerkiksi kieliopiltaan puutteellista tekstiä vastauksissa kuvataan, on sävyiltään usein hyvin affektiivisesti voimakasta ja negatiivista asennoitumista ilmaisevaa: *vastenmielinen, mahdoton, tuskallinen lukea, häiritsevä*. Kieli on painoitellen hyvin ekspressiivistä ja tunteikasta, kuten esimerkissä 25, jossa kuvataan reaktioita.

tiota huonoon kielenkäyttöön. Kielenkäyttöä arvioitaessa nimetäänkin usein tällä tavoin kokemuksia ja reaktioita (Hiidenmaa 2003: 17).

(25) Kieleltään huonon proosan lukeminen saa pään kipeäksi ja silmät harottamaan, kun pitäisi yrittää saada selvää, mitä kirjoittaja on meinannut missäkin kohtaa. (M1)

Vastaajien asennoituminen kielenhuoltoon viestinnällisyyden ja lukukokemuksen näkökulmasta on varsin yksiselitteinen, sillä molempien asteikkojen keskiarvo on yli neljä. Luovassa kirjoittamisessa kielenhuolto on siis tärkeää viestinnällisyyden ja lukukokemuksen kannalta. Kolmannen asteikon (asteikko c) vastaukset jakaantuvat sen sijaan huomattavasti enemmän. Siinä tarkastellaan, kokevatko luovan kirjoittamisen harrastajat kielenhuollon olevan itselleen työkalu (pisteytys 1) vai tärkeä osa itseilmaisua (pisteytys 5). Vastausten keskiarvo on 3,4. Vastaajista enemmistö eli 11 valitsee tällä asteikolta pisteytyksen kolme. Asteikon kaikki vastaukset voi nähdä taulukosta 5.

TAULUKKO 5. Työkalu vai itseilmaisua -asteikko.

(c) Kielenhuolto on minulle

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo
työkalu.	2	6	11	8	9	tärkeä osa itseilmaisua.	36	3,4

Asennoituminen ei ole siis läheskään yhtä selkeää kuin aiemmissa asteikoissa. Pisteytysten kolme määrää selittää osaltaan se, että moni kokee kielenhuollon olevan itselleen jossain määrin sekä työkalu että osa itseilmaisua, kuten esimerkeissä 26 ja 27 todetaan. Vaihtoehdot eivät siis tällä asteikolla ole onnistuneita, sillä vastaajat eivät näe niitä yksiselitteisesti toistensa vastinpareina.

(26) Työkalu, joka tukee itseilmaisua. (MS1)

(27) Vaikea sanoa, sillä minulle se on molempia. Oikeakielisyys tekee mielestäni lukijoille lukemisen miellyttävämmäksi, jolloin se on työkalu tehdä kirjoituksesta kutsuvampi ja ns. parempi, mutta toisaalta ilman kielenhuoltoa en osaisi ilmaista ajatuksiani muille niin, että tulisin ymmärretyksi. (N29)

Vaikka vastauksen keskiarvo on lähellä kolmea, yhteensä 17 vastaajaa kokee kielenhuollon olevan itselleen tärkeä osa itseilmaisua (pisteytykset 4 tai 5). Näin vastanneiden

perustelut ovat kiinnostavia siitä syystä, että ne nostavat heidän kielenhuoltoasenteistaan esiin asioita, joita ei vielä aiemmin ole tullut ilmi. Kielenhuolto saatetaan nähdä esimerkiksi osana identiteettiä (esimerkki 28) ja itsetuntoa (esimerkki 29). Tällöin kielenhuoltoon liitetään myös paljon myönteisiä tunteita siitä näkökulmasta, mitä se kirjoittajalleen antaa: *huoliteltu teksti on minulle lähes samanlainen mielihyvänlähde kuin suklaa tai salmiakki: siitä tulee hyvälle tuulelle.*

Kielenhuoltoon ei siis asennoiduta eikä sitä pidetä merkittävänä pelkästään lukijan tai tekstin luottavuuden kannalta, vaan sillä voi olla henkilökohtaisesta merkitystä myös kirjoittajalle itselleen. Urpo Nikanne määrittelee, että äidinkieli on yksilön kannalta ehkä kaikkein selvimmin osa hänen identiteettiään (Nikanne 2002: 29). Aineistoni perusteella osa identiteettiä voi luovaa kirjoittamista harrastavien tapauksessa olla myös äidinkieleen liittyvä kielenhuolto. Toisaalta kielenhuoltoon asennoidutaan osana itseilmaisua myös jo aiemmin esille nousseen sujuvan tekstin näkökulmasta (esimerkki 30).

(28) Kielenhuolto on osa identiteettiäni. Olen sana-ajattelija, joka rakentaa todellisuuttaan sanojen pohjalle ja pohjalta. Huoliteltu teksti on minulle lähes samanlainen mielihyvänlähde kuin suklaa tai salmiakki - siitä tulee hyvälle tuulelle. Osittain kyseessä on halu kontrolloida asioita. (N21)

(29) Olen melko ujo varsinkin isoissa ihmisryhmissä ja uusien ihmisten kanssa, joten kirjoittaminen on ollut ja on minulle tapa ilmaista itseäni.(...) Saan lisää itsevarmuutta ja onnistumisen kokemuksia tiedosta (vai pitäisikö sanoa illuusiosta, toiveesta?), että tekstini ovat oikeakielisiä. Kielenhuolto on siis osa itsetuntoani ja tyytyväisyyttä itseäni kohtaan, mutta myös keino niin sanotusti tuoda itseäni julki muille. (N9)

(30) Haluan saada sujuvasti luettavaa tekstiä aikaan. (M1)

Vastaajien asennetta kielenhuoltoon työkaluna tai osana itseilmaisua mitannut asteikko on ensimmäinen, jossa vaihtoehtoista on valittu myös pisteytys yksi. Pisteytyksen yksi tai kaksi valinneiden perusteluissa korostuu, että kielenhuoltoa tärkeämmäksi osaksi itseilmaisua koetaan esimerkiksi tekstin sisältö tai juoni: kyseisille vastaajille kielenhuolto on siis ensisijaisesti työkalu.

Vastaukset jakaantuvat paljon myös neljännellä asteikolla (asteikko d), jossa mitataan, pyrkivätkö vastaajat luovassa kirjoittamisessa ennen kaikkea virheettömään tekstiin (pisteytys 1) vai helposti luettavaan tekstiin (pisteytys 5). Vastausten keskiarvo on 3,2,

ja tällä kertaa kaksi vastaajaa oli valinnut pisteytyksen yksi. Vastaukset näkyvät taulukosta 6.

TAULUKKO 6. Virheettömyys vai helppolukuisuus -taulukko.

(d) Luovien tekstieni kielenhuollossa pyrin ennen kaikkea

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo
virheettömään tekstiin.	2	6	15	10	3	helposti luettavaan tekstiin.	36	3,2

Perusteluissa moni toteaa, että virheettömän ja helpon tekstin vastakkainasettelu koetaan hankalaksi, mikä selittää varmasti osaltaan pisteytyksen kolme valinneiden suurta määrää: helposti luettavan tekstin katsotaan usein olevan myös virheetöntä, eivätkä ne siksi sulje toisiaan pois (esimerkit 31 ja 32). Myöskään tämän asteikon vaihtoehdot eivät siis ole täysin onnistuneita, sillä ne eivät ole toistensa vastinpareja. Valintaa virheettömän ja helposti luettavan tekstin välillä ei tahdota tehdä.

(31) *Mielestäni helposti luettava teksti on myös virheetöntä. Joskus kuitenkin otan hieman vapauksia pilkkusäännöistä lukemisen helpottamiseksi tai ilmaistakseni tarkoitustani paremmin.* (N17)

(32) *En näe näillä vaihtoehdoilla eroa. Virheetöntä tekstiä on helppo lukea, ja tavoittelen molempia yhtäläisesti.* (N3)

Toiseksi viimeisessä asteikossa (asteikko e) mitataan luovaa kirjoittamista harrastavien asennoitumista vastuuseen. Ääripään vaihtoehtoina ovat, ettei luovia tekstejä kirjoittavalla ja niitä julkaisevalla ole vastuuta suomen kielestä (pisteytys 1) tai heillä on vastuu suomen kielestä (pisteytys 5). Asteikon keskiarvo on 3,8. Vaikka asteikko jakaa mielipiteitä, enemmistö vastanneista asennoituu asiaan niin, että luovaa kirjoittamista harrastajat ovat ainakin jollain tapaa vastuullisia käyttämästään kielestä. Asennoituminen ei kuitenkaan ole niin selkeää kuin esimerkiksi viestinnällisyyden tapauksessa. Kaikki vastaukset voi nähdä taulukosta 7.

TAULUKKO 7. Vastuu suomen kielestä -taulukko.

(e) Luovia tekstejä kirjoittavalla ja niitä julkaisevalla

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo
ei ole vastuuta suomen kielestä.	3	2	7	9	15	on vastuu suomen kielestä.	36	3,8

Vastuu suomen kielestä on noussut yksittäisissä vastauksissa esille jo aiemmin puhuttaessa kielenhuollon merkityksestä. Näin vastanneet ovatkin valinneet joko pisteetyksen neljä tai viisi, eli heidän asenteensa vastuuseen on yhtenäinen läpi kyselyn. Toisaalta useassa miksi?-kysymyksen perustelussa tuodaan ilmi myös, etteivät vastaajat koe olevansa varmoja, mitä vastuulla tässä yhteydessä tarkoitetaan.

Maija Saviniemen väitöskirjan aineiston informantit kiinnittävät vastuusta puhuessaan huomiota muun muassa kielen säilyttämiseen, muutokseen ja tulevaisuuteen tai kielen rappeutumisen välttämiseen (Saviniemi 2014: 260). Omassa aineistossani vastaajat nostavat esille hyvin samankaltaisia asioita, joskin kielen rappeutuminen ja muut uhkakuvat jäävät yksittäisten mainintojen asteelle: pääpaino on nimenomaan kielen tulevaisuudessa, ei uhkakuvissa. Toisaalta vastuun kannalle asennoituneiden vastaajien perusteluissa toistuu yleisimmin ajatus kielen säilyttämisestä, eli kieli nähdään jonakin, joka voi muuttua myös huonompaan suuntaan. Vastuun ei silti nähdä kuuluvan muutamaa yksittäistapausta lukuun ottamatta erityisesti luovaa kirjoittamista harrastaville, vaan ylipäätään kaikille, jotka käyttävät suomen kieltä (esimerkit 34 ja 35.) Esimerkissä 35 todetaan lisäksi, että juuri kaunokirjallisuus ohjaa kieltä.

(34) *Jokaisella suomea käyttävällä on vastuu kyseisestä kielestä.* (N32)

(35) *Kyllä, ehdottomasti. Kaunokirjallisuus on se, joka omalla ravallaan ohjaa kieltä ja pitää sen monipuolista käyttöä yllä. Jokaisella kielenkäyttäjällä tulisi olla vastuuntuntoa.* (N11)

Ne vastaajat, jotka eivät koe luovan kirjoittamisen harrastajilla olevan juuri tai ollenkaan vastuuta suomen kielestä, perusteluissa nostetaan esiin muun muassa, ettei kieli ole kenenkään yksittäisen ihmisen vastuulla. Huomionarvoista on, että kaikista vastaajista enemmistö nostaa esiin sen, että suomen kieli muuttuu ja kehittyy jatkuvasti. Kielen muuttumista saatetaankin käyttää perusteluna molempien ääripään vaihtoehtojen koh-

dalla (esimerkit 36 ja 37). Esimerkissä 36 *kieli* muuttuu vastaajan mielestä joka tapauksessa, riippumatta siitä, miten kieltä käytetään: se on ikään kuin itsenäinen toimija. Näin ollen siitä ei tarvitse *vähempää välittää*.

(36) *En voisi vähempää välittää mistään vastuusta :p **Kieli on joka tapauksessa asia, joka koko ajan muuttuu.*** (N20)

(37) *Kieli ei ole mikään pysyvä konstruktio, vaan on alati muutoksessa ja kaikki, jotka kieltä käyttävät, ovat osaltaan vastuussa suomen kehityksestä.* (N29)

Kyselyn toisen osan viimeisessä asteikossa (asteikko f) tarkastelun kohteena on kielenhuollon mahdollinen tunne-aspekti: ääripään vaihtoehtoina ovat, etteivät tekstin kielenhuollolliset seikat herätä tunteita (pisteitys 1) tai vastaaja nauttii kielenhuollollisesti viimeistellyn tekstin kirjoittamisesta (pisteitys 5). Vastausten keskiarvo on 4,1, joten asennoituminen kallistuu selvästi tunteen, ennen kaikkea myönteisen sellaisen, kannalle. Viestinnällisyyttä ja lukukokemukseen merkitystä mitanneiden asteikkojen tapaan kukaan vastaajista ei valitse pisteitystä yksi. Yksikään vastaajista ei siis asennoidu kielenhuoltoon niin, että tekstin kielenhuollolliset seikat eivät herätä hänessä tunteita. Kaikki vastaukset voi nähdä taulukosta 8.

TAULUKKO 8. Kielenhuolto ja tunne -taulukko.

(f)

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo
Tekstin kielenhuollolliset seikat eivät herätä minussa tunteita.	0	3	5	13	15	Nautin kielenhuollollisesti viimeistellyn tekstin kirjoittamisesta.	36	4,1

Kieli ja kielenhuolto herättävät ihmisissä tunteita (Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016: 147), joten vastaus ei ole yllättävä. On tosin huomioitava, että vastaajat tarkastelevat tässä kohdassa kielenhuoltoa kirjoitusprosessin, ei lukukokemuksen kannalta, mikä johtuu vaihtoehdon muotoilusta: siinä puhutaan nimenomaan kielenhuollollisesti viimeistellyn tekstin kirjoittamisesta, ei lukemisesta. Vaihtoehto olisi siis kannattanut muotoilla hiukan eri tavalla, jotta näkökulma olisi ollut laajempi ja tunne-aspekti olisi

koskenut muutakin kuin kirjoittamista. Pisteytyksen viisi vaihtoehto johdattelee lisäksi ajattelemaan asiaa hyvin myönteisesti *nauttia*-verbin käytön takia. Toisaalta myönteinen suhtautuminen nousee esille vastauksissa jo aiemmin esimerkiksi itseilmaisun kohdalla ilman minkäänlaista johdattelua.

Pisteytyksen neljä ja viisi valinneiden perusteluissa kielenhuoltoon liitetään tässä yhteydessä paljon voimakkaita myönteisiä metakielisiä ilmauksia. Maija Saviniemen aineistossa myönteiset tunteet ovat harvinaisia, ja niihin liitetään yleensä kielteisiä tunteita (Saviniemi 2014: 266). Toisaalta aineistossani myönteisten ilmausten paljous selittyy juuri *nauttia*-verbillä. Kielenhuollollisesti viimeistellyn tekstin tuottaminen koetaan olevan esimerkiksi *mukavaa, tyydyttävää, ihanaa* tai jopa *kunnia-asia*. Asennoituminen on siis hyvin myönteinen. Esimerkki 38 antaa ymmärtää, että luovan kielen tekstin huoltaminen on välillä mukavampaa kuin kirjoittaminen: *se antaa mielenrauhan*. Kielenhuollon ja tunteen merkitystä mittaava asteikko nostaakin jälleen esille sen, että kielenhuoltoon asennoidutaan myös siltä kannalta, mitä se kirjoittajalle itselleen antaa. Tämän perusteella kielenhuollolla on siis luovassa kirjoittamisessa merkitystä myös muuna kuin työkaluna.

(38) *Editointi on ihanaa. Kielen hiominen on ihanaa. Luova prosessi on nätisti sanottuna välillä perseestä, mutta valmiin tekstin korjaaminen ja näpertäminen antavat mielenrauhaa. Ja mitä valmiimpaa teksti on heti kirjoitettaessa sen parempi.* (N20)

Ne vastaajat, jotka eivät suhtaudu kielenhuoltoon yhtä tunnepitoisesti, perustelevat asiaa esimerkiksi sillä, että kirjoittamiseen liittyy tärkeämpiä asioita kuin kielenhuolto (esimerkki 39). Toisaalta esimerkin 39 vastaaja kokee nauttivansa siitä, että onnistuu kielenhuollossa. Esimerkissä 40 näkyy jälleen läpi kyselyn esille noussut havainto, että vastaajat tarkastelevat tekstiensä kielenhuoltoa paljon ennen kaikkea lukijan kannalta. Esimerkin 40 vastaajalle kielenhuoltoon ei siis liity sen kummempaa tunnetta.

(39) *Herättää tunteita, kuten kaikki muukin kirjoittamisessa. Nautin siitä tunteesta, kun olen omasta mielestäni onnistunut jossain. Kielenhuollollisuus ei kuitenkaan ole tekstin tärkein osa.* (N34)

(40) *Kirjoittaessani en ajattele koko asiaa. Teksti korjataan jälkikäteen nimenomaan lukijoita varten.* (N12)

5. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut kandidaatintutkielmassani luovaa kirjoittamista harrastavien suhtautumista kielenhuoltoon. Tutkimukseni keskeisin tavoite oli selvittää, millaisia ovat luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoasenteet. Tutkimuskysymykseni olivat:

- Miten luovaa kirjoittamista harrastavat määrittelevät kielenhuollon?
- Millaisia ovat luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoasenteet?
- Kuinka merkityksellisenä luovaa kirjoittamista harrastavat pitävät kielenhuoltoa luovassa kirjoittamisessa?

Tutkimukseeni osallistui 36 eri-ikäistä luovan kirjoittamisen harrastajaa Finfanfun-kirjoitusfoorumilta. Osalla heistä on lingvististä koulutusta, joten he ovat semimaallikoita. Tutkimukseni on osa kansanlingvististä asennetutkimusta, minkä vuoksi käytin aineistoni keruussa kansanlingvistiikalle tyypillisiä aineistonkeruumenetelmiä. Kaksiosaisen kyselyn ensimmäisessä osiossa selvitin, millä tavoin luovan kirjoittamisen harrastajat määrittelevät kielenhuollon, ja kuinka tärkeää kielenhuolto on heidän mielestään luovassa kirjoittamisessa. Kyselyn toisessa osiossa selvitin Osgoodin semanttisen differentiaali -asteikon avulla vastaajien asenteita luovaan kirjoittamiseen: kysyin esimerkiksi sitä, onko se heidän mielestään merkityksellistä lukukokemuksen ja viestinnällisyyden kannalta.

Luovaa kirjoittamista harrastavat näkevät aineistoni perusteella kielenhuollon merkityksellisenä luovassa kirjoittamisessa, ja asennoituminen siihen on sitä kautta myönteinen. Kielenhuollon merkityksellisyys liitetään ennen kaikkea viestinnällisyyteen ja siihen, että kielen huoltaminen tekee lukukokemuksesta lukijalle paremman. Asennoituminen onkin kaikkein selkeintä juuri viestinnällisyyden ja sitä kautta lukukokemuksen kohdalla korostaen kielenhuollon käyttöarvoa. Kielenhuollon avulla tekstistä on mahdollista saada esimerkiksi *selkeämpää* ja *ymmärrettävämpää*, ja sen vuoksi kielenhuolto on myös luovassa kirjoittamisessa merkityksellinen asia.

Toisaalta kielenhuolto on luoville kirjoittajille muutakin kuin apuväline, ja siihen asenoidutaan myös siltä kannalta, mitä se kirjoittajalle itselleen antaa. Kielenhuolto nähdään tältä osin osana esimerkiksi omaa identiteettiä ja siihen liitetään myönteisiä tuntei-

ta. Kielenhuollollisesti viimeistellyn tekstin kirjoittaminen koetaan muun muassa *mukavaksi, tyydyttäväksi ja ihanaksi*. Kielenhuolto voi olla vastaajille myös osa itseilmaisua: huomionarvoista on, että valintaa työkalun ja itseilmaisun välillä ei tahdottu tehdä. Monille ne ovat näitä molempia. Vastaajien on myös vaikea määritellä, pyrkivätkö he *virheettömään tekstiin vai helposti luettavaan tekstiin*. Tältä osin Osgoodin asteikkoni oli tosin puutteellinen, sillä työkalu ja itseilmaisus sekä virheettömyys ja luettavuus eivät ole selkeästi toistensa vastakohtia. Myös tunnetta mitanneen asteikon vaihtoehdot olisi kannattanut muotoilla toisin, jotta tulokset olisivat olleet kattavampia.

Vain yksittäinen vastaaja suhtautuu aineistossa kielenhuoltoon selkeän negatiivisesti. Tähän vaikuttaa vastausten perusteella osaltaan se, että hän näkee kielenhuollon joukkona ehdottomia sääntöjä, joiden rikkominen on kielenhuollon vastaista. Yleisintä on, että vastaajat määrittelevät kielenhuollon liittyvän jollain tapaa oikeinkirjoituksen ja kieliopin ohjeisiin ja sääntöihin. Myös tekstinhuolto nousee useasti esille, eli kielenhuollon nähdään koskevan myös laajempaa kokonaisuutta kuin pelkkää kieltä. Pääpaino on silti yhtä kieliopissa ja oikeinkirjoituksessa.

Kielenhuollossa otetaan nykyisin huomioon kielen variaatio eri tekstilajien yhteydessä (Hiidenmaa 2003: 49, 272). Usea kyselyn vastaajista on sitä mieltä, että luovassa tekstissä esimerkiksi kieliopin normeja voidaan tarkoituksellisesti rikkoa. Vastaajat näkevät kielenhuollon tältä osin joko uhkana tai mahdollisuutena: se saattaa rajoittaa luovuutta, mutta toisaalta sääntöjen tunteminen voi myös auttaa niiden soveltamista. Variaatio siis huomioidaan, mutta sitä ei välttämättä pidetä osana juuri kielenhuoltoa ja sen tehtäviä. Kielenhuollon saatetaan siis nähdä rajoittavan jossain määrin itseilmaisua.

Vastaajien iän tai heidän luovan kirjoittamisen harrastuneisuuden vuosimäärän perusteella on tästä aineistosta vaikea tehdä yleistäviä johtopäätöksiä. Voi kuitenkin olla, että paikoitellen vastaajan ikä näkyy siinä, millä tavoin hän puhuu kielestä ja kielenhuollosta: aineistossani selkein esimerkki tästä on oikeakielisyyden käsite, joka esiintyy vain yli 20-vuotiaiden vastauksissa. Tämä saattaa heijastella sitä, miten kielenhuollon opettaminen on muuttunut esimerkiksi peruskoulussa vuosien varrella, sillä asenteet ovat aina opittuja (Mielikäinen & Palander 2014: 17).

Analyysia tehdessä hankaluuksia aiheuttaa jossain määrin se, että yleiskieltä ja kielenhuoltoa on tutkittu kansanlingvistiksessä asennetutkimuksessa vähän. Tämän vuoksi on ollut vaikea löytää vertailukohtia aiempiin tutkimuksiin. Myöskään yleiskielen metakielisyyttä ei ole vielä juuri eritelty. Avointen miksi?-kysymysten analysoinnissa olisi ollut kenties parempi valita metodiksi esimerkiksi diskurssianalyysi, jotta analyysi olisi ollut kattavampi. Kuten yllä mainitsen, Osgoodin asteikkoni vaihtoehdot eivät myöskään aina täyttäneet tarkoitustaan.

Tutkielmani antaa kaikesta huolimatta uutta tietoa luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoasenteista, koska niitä ei ole aiemmin tutkittu. Etenkin identiteetin merkitys on kiinnostava. Aineistoni on silti kuitenkin varsin suppea, ja on huomioitava, että Finfanfun-kirjoitusfoorumilla kielenhuolto huomioidaan jo foorumin ohjeistuksissa ja sitä suositellaan. Tämä saattaa vaikuttaa joidenkin käyttäjien kohdalla siihen, miten he kielenhuoltoon suhtautuvat.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Sähköisellä kyselylomakkeella marraskuussa 2017 Finfanfun-kirjoitusfoorumilta kerätty aineisto. Yhteensä 36 kyselylomaketta.

Kirjallisuus

- HIIDENMAA, PIRJO 2003: *Suomen kieli – who cares?* 2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- KALAJA, PAULA 1999: Kieli ja asenteet. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieltenoppimisen kysymyksiä*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- KOLEHMAINEN, TARU 2014: *Kielenhuollon juurilla. Suomen kielen ohjailua ja historiaa*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 174. Helsinki.
- KUNNAS, NIINA 2015: Tutkimus suomalaisten maallikoiden metakielestä. – *Virittäjä* 119 s. 605, 606.
- MAAMIES, SARI 2002: Mitä kielenhuoltaja tekee? – *Kielikello* 4/2002
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista – *Sananjalka* 44: 89.
- 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIKANNE, URPO 2002: Äidinkielen merkitys ihmisille. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen, Tiina Onnikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset* s. 16–34. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 869. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PIIPPO, IRINA – VAATTOVAARA, JOHANNA – VOUTILAINEN, EERO (toim.) 2014: *Kielen taju*. Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat. Helsinki: Art House.
- NIEDZIELSKI NANCY A. – PRESTON, DENNIS R 2000: *Folk linguistics*. Trends in linguistics. Studies and Monographs TiLSM. Berlin: De Gruyter Mouton.
- SAVINIEMI, MAIJA 2015: *On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä. Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit*. Acta Universitatis Ouluensis. Series B, Humaniora vol 127. Oulun yliopisto.

MUUT LÄHTEET

Finfanfun-kirjoitusfoorumi: alkutieto- ja ikärajaopas teksteille sekä kuville.

<https://www.finfanfun.fi/index.php?topic=38895.0>. (9.10.2017).

KS= *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (27.11.2017).

LIITE. Kysely kielenhuollosta.

Teen Oulun yliopistoon kandidaatintutkielmaa luovaa kirjoittamista harrastavien kielenhuoltoon kohdistuvista asenteista luovien tekstien kirjoittamisessa ja julkaisussa. Kerään tutkielmani aineiston sähköisen kyselylomakkeen avulla ja kohdistan sen Finfanfunin käyttäjille. Käy siis vastaamassa kyselyyn, mikäli harrastat kirjoittamista ja julkaiset tekstejäsi netissä, olipa kyse sitten originaaliteksteistä tai fanifiktiosta.

Sukupuoli

Nainen   Mies   Muunsukupuolinen

Monta vuotta olet?

- 1) Kuinka kauan olet harrastanut luovaa kirjoittamista?
- 2) Oletko
  - a) opiskellut yliopistossa pää- tai sivuaineenasi suomea, vieraita kieliä tai kieli-tiedettä?
  - b) jos olet, mitä olet opiskellut ja kuinka kauan?
- 3) Miten määrittelisit kielenhuollon?
- 4) Mistä ovat peräisin tietosi kielenhuollosta?
- 5) Kuinka tärkeänä pidät kielenhuoltoa luovan kirjoittamisen teksteissä ja niiden julkaisussa?
  - erittäin tärkeänä
  - melko tärkeänä
  - ei kovin tärkeänä
- 6) Miksi?
- 7) Millaisia apuneuvoja käytät tekstiesi kielenhuollossa? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.
  - beta eli oikolukija
  - oikolukuohjelma
  - jokin kirjallinen lähde, mikä?
  - muu, mikä?
  - en käytä apuneuvoja tekstieni oikoluvussa

- 8) Eroaako luovien tekstiesi kielenhuolto jollain tapaa siitä, millä tavoin oikolueta muita kirjoittamiasi tekstejä (esimerkiksi opintoja tai työtä varten tehtyjä)?

osa 2

- 9) Merkitse rasti siihen kohtaan, joka on mielestäsi lähinnä omaa mielipidettäsi.

- a) Kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa

turhaa _ _ _ _ _ tärkeää viestinnällisyyden kannalta

- b) miksi?

- c) Kielenhuolto on luovassa kirjoittamisessa

merkityksetöntä _ _ _ _ _ merkityksellistä lukukokemuksen kannalta.

- d) miksi?

- e) Kielenhuolto on minulle

työkalu _ _ _ _ _ tärkeä osa itseilmaisua.

- f) miksi?

- g) Luovien tekstieni kielenhuollossa pyrin ennen kaikkea

virheettömään tekstiin _ _ _ _ _ helposti luettavaan tekstiin.

- h) miksi?

- i) Luovia tekstejä kirjoittavalla ja niitä julkaisevalla

on vastuu suomen kielestä _ _ _ _ _ ei ole vastuuta suomen kielestä.

- j) miksi?

- k) Nautin kielenhuollollisesti viimeistellyn tekstin kirjoittamisesta _ _ _ _ _ Tekstin kielenhuollolliset seikat eivät herätä minussa tunteita.

miksi?